

О.О. Недобєга

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ І РЕГІОНІВ

© *Недобєга О.О., 2011*

Соціальна стабільність і благополуччя населення держави багато в чому залежать від рівня розвитку економіки і самодостатності регіонів країни. За роки реформ соціально-економічна диференціація регіонів України істотно посилилася. Тому регіональна політика повинна бути направлена на розв'язання і згладжування конфліктів інтересів підприємств і регіонів України, і полягати в диференційованому підході держави до регіонів з різними соціально-економічними проблемами. Погодження інтересів підприємств і регіонів, покращення якості життя працівників і

мешканців територій, де розташоване підприємство і зменшення соціально-економічного напруження в регіоні та країні в цілому є основою підвищення рівня соціально-економічного розвитку країни.

Інтереси підприємств і регіонів мають багато спільних точок перетинання, які в більшості своїй викликають конфлікт інтересів, оскільки завданням підприємств є максимізація прибутку (не завжди законним шляхом), а завданням регіонів в особі місцевих органів влади – збільшення податкових надходжень. Для вирішення цього питання потрібна двостороння зацікавленість, тобто з боку місцевих органів влади необхідним бачиться стимулювання і підтримка своїх виробників, а з боку підприємства – дотримання принципів корпоративної соціальної відповідальності. Проте ми часто спостерігаємо зовсім протилежну ситуацію, коли через відсутність ефективних інструментів для вирішення цього конфлікту даремно витрачається і час, і кошти. Подібні невдачі призводять до нездатності, як підприємств, так і регіонів здійснювати будь-які зміни, внаслідок чого гальмуються всі процеси соціально-економічного та інноваційного розвитку.

Орієнтиром соціально-економічного розвитку, як окремих підприємств, так і регіонів повинна стати людина. Тобто головний інтерес соціально-економічного розвитку полягає в покращенні якості життя кожної окремої людини. Тому нашою метою є дослідження можливостей підвищення рівня соціально-економічного розвитку підприємств і регіонів на основі кластерного підходу.

Дослідження кластерів здійснюється багатьма вченими [1-6], такими як М. Портер, Д. Л. Барклей і М.С. Генрі, Е.А. Скорсон, С. Соколенко, В.Г. Федоренко, М. Войнаренко та ін. При цьому слід зазначити, що основні дослідження проблеми кластеризації в Україні побудовані на вченні М. Портера [1, с. 206], який визначає кластери як сконцентровані за географічною ознакою групи взаємопов'язаних компаній, спеціалізованих постачальників, постачальників послуг, фірм у відповідних галузях, а також пов'язаних з їхньою діяльністю організацій у певних областях, що конкурують, але разом з тим і ведуть спільну роботу. Як вже зазначалося в наших роботах [7, с. 260], кластер є групою взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою підприємств і організацій, метою яких є досягнення певного соціально-економічного ефекту, що реалізують конкурентні переваги території, на якій вони функціонують; це об'єднання провідних виробників, постачальників, економічної інфраструктури і органів державної і місцевої влади.

Використання кластерів в управлінні соціально-економічним розвитком підприємств і регіонів відіграє важливу роль, оскільки вони являють собою механізм підвищення регіональної та національної конкурентоспроможності; здатні забезпечити поєднання у виробництві конкуренції з кооперацією; посилюють процеси спеціалізації та розподілу праці між компаніями, а також інноваційні процеси; сприяють залученню внутрішніх і зовнішніх інвестицій; дозволяють більш ефективно використовувати природні ресурси; є стимуляторами технічного прогресу, а отже знижують вартість одиниці продукції (послуги); створюють умови для підвищення соціальної відповідальності підприємств, забезпечують соціальну справедливість і т.п. Створення кластерних об'єднань, що максимально повно враховують, з одного боку, цілі і потенціал учасників, з іншого, – особливості територіальної локалізації взаємодії суб'єктів економічної діяльності однієї або суміжних галузей або сфер регіональної економіки, може стати чинником, який дасть поштовх інноваційному розвитку, що важливо в умовах економіки, що розвивається.

Органи державної та місцевої влади у процесі кластеризації мають забезпечити необхідні умови і ресурси, такі як нормативне забезпечення, виробнича інфраструктура і висококваліфіковані кадри. Держава також повинна встановлювати правила конкуренції, наприклад, захищаючи інтелектуальну власність і посилюючи антимонопольне законодавство таким чином, щоб продуктивність, інновації та соціальна відповідальність визначали соціально-економічний розвиток підприємств і регіонів. Політика органів державної та місцевої влади щодо створення кластерів має суттєво відрізнятись від традиційної промислової політики, яка визначає пріоритетні галузі і можливості надання їм підтримки. Метою кластерної політики має бути підвищення рівня соціально-економічного розвитку регіону і підприємств на основі створення умов для посилення

конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів, що формують кластер. Кластерна політика має забезпечувати реальну основу переговорів між підприємствами, державним сектором (особливо на місцевому та регіональному рівнях керівництва) і недержавними установами [7, с. 127]. Подібний діалог має привести до поліпшення якості загальнонаціональної, регіональної політики та державної діяльності.

Таким чином, кластеризація є ефективним інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку, оскільки надає ряд переваг як підприємствам, так і регіонам, які полягають в наступному: підвищення конкурентоспроможності і інвестиційної привабливості регіону; збільшення доходів бюджету за рахунок зростання податкових надходжень; підвищення частки зайнятого населення і, відповідно, скорочення виплат по безробіттю; підвищення конкурентоспроможності підприємств і продукції їхнього виробництва; підвищення професіоналізму персоналу; створення інфраструктури для досліджень і наукових розробок; обмін технологіями; підвищення можливостей виходу на міжнародні ринки тощо. При цьому основою реалізації кластерного підходу в регіоні має стати «баланс інтересів», тобто синхронізація інтересів підприємств різних форм власності та органів державної влади і управління, які беруть участь у кластеризації. Це дасть змогу вирішити конфлікт їхніх інтересів і підвищити рівень соціально-економічного розвитку підприємств і регіонів.

1. Портер, Майкл, Є. *Конкуренція: Пер. с англ.* – М.: Издательский дом «Вильямс», 2002. – 496 с. 2. Barkley, David L., Henry, Mark S. *Advantages and disadvantages of targeting industry clusters: REDRL research report, 2001.* 3. С. Соколенко. *Проблеми і перспективи посилення конкурентоспроможності економіки України на основі кластерів* // *Економіст.* – 2008. – №10. – С. 31 – 35. – С. 32 – 33. 4. Федоренко В.Г., Гойко А.Ф., Джабейло В.Б. *Кластери – системний інструмент підвищення конкурентоспроможності економіки* // *Економіка та держава.* – 2007. – №9. – С. 6 –9. 5. Войнаренко М. *Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні* // *Економіст.* – 2000. – №1. – С. 29 –33. 6. Косач І.А. *Функціонування кластерів в умовах сучасних економічних відносин* // *Формування ринкових відносин в Україні.* – 2010. – №1 (104) – С. 125 – 128. 7. Недобега О.О. *Забезпечення соціально-економічного розвитку підприємств на основі кластерного підходу* // *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права.* – 2010. – №1(33). – С. 259 – 263